

شهادت روحانی مبارز و مجاهد مشروطه خواه "شیخ محمد خیابانی" (1299 ش)

روحانی مجاهد، شیخ محمد خیابانی در سال 1259 ش (1297 ق) در خامنه در نزدیکی تبریز متولد شد.

روحانی مجاهد، شیخ محمد خیابانی در سال 1259 ش (1297 ق) در خامنه در نزدیکی تبریز متولد شد. وی پس از فراگیری علوم مقدماتی، از محضر حضرات آیات سید ابوالحسن انجلی و میرزا عبدالعلی، فقه و اصول و هیئت و نجوم را آموخت و پس از مدتی به تدریس پرداخت. زندگی شیخ محمد خیابانی پس از پیروزی مشروطه در سال 1285 ش، با تأسیس انجمن ایالتی در تبریز، وارد مرحله تازه‌ای گردید و در جریان محاصره تبریز، در دفاع از شهر نقش مهمی ایفا کرد. در زمان خیابانی اوضاع جهان اسلام و به ویژه ایران، به خاطر دخالت‌های بیگانگان از جمله روسیه، انگلیس و آلمان، بسیار آشفته و ناسف‌انگیز بود. پس از خلع محمدعلی شاه از سلطنت، خیابانی در سی سالگی به عنوان نماینده مردم تبریز راهی مجلس شورای ملی گردید. او با اولتیماتوم روسیه در مجلس دوم مخالفت کرد و همچنین با قرارداد استعماری وثوق‌الدوله با دولت انگلستان (قرارداد 1919) نیز به مبارزه برخاست. شیخ محمد خیابانی، از آنجا که حکومت مرکزی را ضعیف و وابسته می‌دید، ایجاد یک تحول اساسی در سیستم حکومت ایران و احیای آزادی را گام نخست برای خانه‌تکانی ایران و بیرون راندن اشغالگران خارجی می‌دانست. ولی برداشتن گام اول را از طریق مذاکره سیاسی امکان‌پذیر نمی‌شمرد و تنها راه را در قیام و مقاومت دلیرانه در برابر استبداد و دخالت خارجی می‌دانست. از این رو، بعد از قبول قرارداد 1919 م از سوی دولت ایران، در تبریز دست به قیام زد. وی در جریان این قیام که از 17 فروردین 1299 شمسی، آغاز شد، نهادهای دولتی تبریز را به تصرف خود درآورد و شهر را از دست دولتیان خارج ساخت. قیام پیروزمندانه مردم تبریز به رهبری شیخ محمد خیابانی، بیش از پنج ماه ادامه داشت اما به دلیل خیانت کسانی که قول همکاری داده بودند، کم بودن نیروها و حضور قوای قزاقخانه در کنار شهر تبریز و همکاری آن‌ها با حکومت مرکزی، این قیام به شکست منجر شد. سرانجام با ورود نیروهای دولتی، قزاقان به فرمان مأمورالسلطنه فرستاده ویژه مشیرالدوله، صدراعظم وقت، شیخ محمد خیابانی را در 21 شهریور 1299 برابر با 29 ذی‌حجه 1338 ق در چهل سالگی به شهادت رساندند و او را در گورستان سید حمزه تبریز به خاک سپردند. بعدها، آن گورستان به مدرسه تبدیل شد و پس از ویرانی مدرسه، مقبره خیابانی هم از بین رفت.